

שורש השמחה של חג הסוכות

1 ויקרא פרק כג פסוקים מב-מג

בַּסֹּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל-הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֹּכֶת: לְמַעַן יָדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַּסֹּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

2 טור אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכה

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם וגו' תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והיא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציאנו אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו ואף על פי שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה וסוכה זו צריך שתהיה במקום הראוי לעשותה וממין הראוי ושיהיו דפנותיה כראוי בשיעורם ובמינים ושיהיה סככה כראוי ושלא תהא גבוה יותר משיעורה ולא נמוכה פחות משיעורה ולא קטנה משיעורה.

3 פירוש הגר"א לשיר השירים א:ד

וזכר יחורן מס שהקשו למס אהנו עושים סוכות בתשרי כיון שהוא נגד סיקף ענני כבוד הים ראוי לעשות כיון כי בנין הים חמילת סיקף ענני. אבל נראה לפי שכשעשו את העגל וסלקו העננים ואז לא חזרו עד שסחילו לעשות כמשכן ומשם ירד כיו"כ ובמהרה י"כ ויקבל משה ולויה על מלאכת המשכן חס הים כי"א תשרי וכה"כ והעם כבדו עוד נדבדו כבקר כב' ימים כרי י"ג בתשרי ובי"ד בתשרי נטלו כל חכס לב ממשה את כזכב כמנין ומשקל וכו"ו סחילו לעשות ולא חזרו ענני כבוד ולכך אנו עושין סוכות כט"ו בתשרי. וכד' משכני אהרין סוף נגד שמיני ערלת שהוא לישראל נגדו.

4 ערוך השולחן אורח חיים סימן תרכה סעיף ה

ועוד י"ל טעם נכון על מה שהמצוה בתשרי ולא בניסן לפי שרצה הוא יתברך להראות שאע"פ שחוטאים אנחנו מ"מ לא סרה השגחתו מעלינו ובצלו אנחנו יושבים ובמחסה כנפיו נתלונן וכמו שאחר מתן תורה עשו את העגל ועכ"ז נתרצה להם הקדוש ברוך הוא בלוחות אחרונות והיה זה ביוה"כ ולאחר יוה"כ צונו לעשות המשכן ששכינתו תשכון בינינו כדכתיב [שמות כט, מה] ושכנתי בתוך בני ישראל ולא הסיר מעליהם ענני הכבוד כדכתיב בנחמיה שהבאנו בסעיף ב' כמו כן עשה לנו הקדוש ברוך הוא במצוה זו דוגמתה לדורות שאע"פ שאנו חוטאים כל השנה מ"מ ביוה"כ מכפר עונותינו כשאנו שבים בתשובה וסימן לדבר שתיכף אחר יוה"כ צוה עלינו לעשות סוכה שנשב בצלו של הקדוש ברוך הוא כדכתיב [שיר השירים ב, ג] בצלו חמדתי וישבתי זו מצות סוכה ופריו מתוק לחכי זו מצות אתרוג כמו שאמרו חז"ל במדרש חזית ולהורות שאחר כל החטאים הוא יתברך באהבה עמנו ומשגיח עלינו להצילנו מכל צרה ופגע והושיב אותנו בצלו הקדוש והטהור והוא יתברך סוכך עלינו [ולכן סוכה בגימ' הוי' ואד'] ויכוין בישיבתה שצונו הקדוש ברוך הוא לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים [מג"א וב"ח] כלומר אף על גב דבכל המצות אפילו למאן דס"ל מצות צריכות כוונה די שיתכוין לצאת ידי המצוה מ"מ בסוכה שהקפידה תורה למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים והכוונה שבשעת קיום המצוה נדע ונכוין לטעם המצוה שהוא זכר ליציאת מצרים [מהה"ש] וכבר כתבנו בסי' הקודם שמצוה לתקן הסוכה ולעשותה מיד אחר יוה"כ דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה וזריזין מקדימין למצות.

5 שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרכד סעיף ה

ישראל שהדליק מעובד כוכבים אין מברכים עליו במוצאי יוה"כ, אף על פי שבמוצאי שבת מברכין עליו, שאין מברכים

במוצאי י"כ אלא על האור ששבת מבע"י ממש, או על האור שהודלק ממנו; וכן נהגו להדליק מעשיות של בית הכנסת, ומיהו אפילו אם הודלק ביום הכיפורים, אם הודלק בהיתר כגון לחולה, יכולים לברך עליו. הגה: י"א להבדיל על גר של בית הכנסת (המגיד פכ"ט ואבודרהם וא"ז); ויש אומרים שאין להבדיל עליו אלא מדליקין גר אחד ממנו; והנכון להבדיל על שניהן ביחד, דהיינו להדליק גר אחד מנר בית הכנסת, ולא יבדיל על גר עצמו של בית הכנסת לחוד (מהרי"ל); ושאר דיני גר, ע"ל סי' רצ"ח. ואוכלים ושומחים במוצאי יום הכיפורים, דהוי קצת יום טוב (טור מהרי"ו וא"ז). ויש מחמירים לעשות שני ימים י"כ, ויש לזה התרה; ואין לנהוג בחומרא זו, משום דיש לחוש שיבא לידי סכנה (אור זרוע). מי שמתענה תענית חלום למחרת י"כ, אין צריך להתענות כל ימיו (מנהגים). אין אומרים תחנון ולא צו"ץ מיום כפור עד סוכות, והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי י"כ בעשיית הסוכה, כדי לצאת ממצוה אל מצוה (מהרי"ל ומנהגים והג"מ פ"ב דברכות מהרי"ו).

6) שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכה סעיף א

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש (ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה) (מהרי"ל).

7) חכמת שלמה שם

שם בהגה

ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור. נ"ב, הגה מה דסמך זה אל הקודם נראה דזה שייך לזה, דהנה יש (בירושלמי בפ"ק דיומא) (שיר השירים רבה) [א, סא] וכסה ענן הקטורת [ויקרא טז, יג], כיסוי זה אינו יודע מה הוא, כשהוא אומר [תהלים פה, ג] כסית כל חטאתם סלה, היינו כיסוי עון. ולפי זה הנה כל מה שישארל עושין להקב"ה משלם הקב"ה להם כנגדן, כמו שכתוב בש"ס [בבא מציעא פו, ב] ומדרש וירא [בראשית רבה פרשה מה, י] וילקוט [שמעוני, ריש הפרשה ד"ה רבי אליעזר], כן הכא נמי הוא יתברך הבט אל עמל לא אוכל, דמכל מקום שלא ברצונו יתברך להיות סובל עונות בית ישראל. אך ביום הכיפורים שישארל עושין תשובה אז מכסין עוונם ממנו יתברך ומשליך אותם במצולות. ולכך נאמר וכסה ענן הקטורת את הכפורת, שישארל מכסין עונותיהם ממנו יתברך, ולכך כנגד כיסוי זה שישארל מכסין לפניו יתברך בענן הקטורת, משלם להם הקב"ה תיכף בסוכות לכסות אותם מזרם וממטר ומעונש הגיהנם. ולכך ראוי לעשות הסוכה תיכף אחר יום הכיפורים, כי זה נמשך מזה, ולכך כיון דהסוכה לרמז על ענני כבוד להגין משרב ושמש שהגין עליהם הוא יתברך, לכך שייך לעשותו אחרי יום הכיפורים, כי זה נמשך מיום הכיפורים מדה כנגד מדה, ואתי שפיר, ודו"ק היטב.

8) רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח

הלכה יב

אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר +ויקרא כ"ג+ ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, וכיצד היו עושין ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו, ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון, וכן בכל יום ויום מימי חולו של מועד מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים לשמוח שאר היום עם כל הלילה.

הלכה יג

והיאך היתה שמחה זו, החליל מכה ומנגנין בכנור ובנבלים ובמצלתים וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו, ומי שיודע בפה בפה, ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שיודע ואומרים דברי שיר ותושבחות, ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב.

הלכה יד

מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע.

הלכה טו

השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר +דברים כ"ח+ תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר אל תתהדר לפני מלך. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר +שמואל ב' ו'+ ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר +שמואל ב' ו'+ והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'.